

Kitekint? - Váratlan összeomlás

2010 július 07. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Miben hasonlítanak a birodalmak, a termeszhangya-közösségek és agyunk? Miért tévednek a történészek? Mi a sorsa az amerikai birodalomnak? Miért lesz váratlan, ami történik?

Kevés kell egy birodalom gyors bukásához

Niall Ferguson - korunk egyik legjobb és legnagyobb hatású történésze, a Harvard és az Oxford Egyetem professzora, kit?n? könyvek szerz?je - új elmélettel állt el? a birodalmak sorsát illet?en. Eddig a történészek, tudósok, s?t m?vészek szinte egyhangúan azt vallották, hogy a birodalmaknak életciklusa és ritmusa van: megszületnek, felemelkednek, hanyatlanak, majd összeomlanak. Thomas Cole 1830-as évek közepén festett képein egy birodalom öt állapota látszik: a vad állam, az agrárállam, a kereskedelmi birodalom, a lángokban álló állam és a vég. Az itáliai filozófus, Giambattista Vico minden civilizációt három szakaszra tagol: az isteni, a h?sies és az emberi korszakra. Hegel és Marx dialektikusan írták le a történelmet, szintén ritmust, szakaszokat láttak az id? szövetében. Oswald Spengler német történész a 19. századot a Nyugat hanyatlásaként írta le: "...ez a Nyugat tele, a materializmus és a kétkedés gy?zelme, a szocializmus, parlamentarizmus és pénz kora."

Niall Ferguson: Decline and Fall, When the American Empire Goes, It is Likely to Go Quickly, Foreign Affairs, March/April 2010, www.foreignaffairs.com/readinglists/american-primacy

Arnold Toynbee brit történész szerint a civilizációkat ciklikusan kihívások érik, ezekre válaszolnak, majd lehanyatlanak. A legújabban Paul Kennedy amerikai történész 1987-ben megjelent nagy munkájában a nagy birodalmak felemelkedését az ipari növekedéshez köti, a hanyatlást pedig a túlvállaláshoz, amikor a birodalom költségei túl magasra szöknek a GDP-hez képest. Jared Diamond antropológus is hosszú szakaszokról ír: a maják több évszázados túlnépesedéssel tették tönkre környezetüket és t?ntek el. A ciklikus elmélet szerint az amerikai birodalom azért hanyatlik majd, mert az államadósság fenntarthatatlan lesz: 2020-ra Kína és 2050-re India is lehagyja a gazdasági er? terén: érvényesül a birodalmak ciklikus történelme, de lassan, hosszú hanyatlással.

Ferguson azonban azt mondja, hogy a birodalmak hanyatlását nem hosszú hullámok, ritmusok okozzák, hanem nagyon rövid, váratlan események. A birodalmak, akár a többi nagy él? rendszer, így a félmilliós termeszhangya-közösségek vagy a több milliárd idegsejtb?l építkez? emberi agy, igen összetett rendszerek. Minél fejlettebb, ezért összetettebb egy rendszer, annál sérülékenyebb: egy kis küls? hatás óriási és el?re föl nem mérhet? változást kelt

benne. A birodalmak, ahogy minden nagy rendszer, a rend és káosz határán m?ködnek, így könnyen kerülnek kritikus állapotba. Egy apró hatásra egyensúlyból válságba fordulnak át: az Amazonas vidékén felszáll egy pillangó, és hurrikán söpör végig Dél-Anglián. A háborúk, forradalmak, pénzügyi válságok és birodalmi összeomlások valójában ilyen kis, váratlan események miatt következnek be. Nem hosszú évszázadok, évtizedek logikus halmozódása, hanem egy pillanat irracionális eseménye váltja ki a felfordulást. Az els? világháborút hagyományosan a Török Birodalom 1870 utáni balkáni meggyengülésére vagy az 1897 utáni német tengeriflotta-építésre vezetik vissza, valójában azonban 1914, a szarajevói merénylet nyarán sorra hibáztak a diplomaták, és ez indította el, mindenki legnagyobb megdöbbenésére, a háborút.

A legújabb közgazdaság - W. Brian Arthur és a többiek - már zárójelbe teszi Adam Smith elméletét a "láthatatlan kézr?l", helyére egy összetett rendszer kerül, amelyben szétszórt szerepl?k központi irányítás nélkül, sokréteg? szervezeti hálókban folyamatosan alkalmazkodnak, szünet nélkül termelnek új piaci réseket, és semmi sincs egyensúlyban. Ez az új közgazdaság a Szilícium-völgy és az internet világa, a bonyolult rendszerek valósága.

Az amerikai birodalmat éppoly gyors összeomlás fenyegeti, mint a többi nagy birodalmat. Amikor már nem hiszik el, hogy képes úrrá lenni pénzügyi gondjain, akkor beüt valami váratlan, és jön a hirtelen birodalmi vég.

Matolcsy György, hetivalsz.hu

Ajánló